

HOZIRGI O'ZBEK NASRIDA AYOL OBRAZLARI TALQINI

Qobilova Zarnigor O'ktamovna,

Samarqand davlat pedagogika instituti assistenti

Annotatsiya. Maqolada hozirgi o'zbek nasrida ayol obrazining estetik, ma'naviy va ijtimoiy talqini XXI asr adabiy jarayoni kontekstida tahlil etiladi. Tadqiqot markazida adiba Guljahon Mardonovaning zamonaviy o'zbek adabiyotida o'ziga xos hodisa sifatida e'tirof etilgan "Ko'kka uchgan tulporlar" romani turadi. Asar qahramonlari timsolida ayolning ko'p qirrali badiiy modeli – sabr-toqat va matonat namunasi bo'lgan ona, oilaviy munosabatlarda fidoyi va sadoqatli ayol, jamiyatdagi tenglik, adolat va insoniylik uchun kurashuvchi faol shaxs sifatidagi talqinlar yoritiladi.

Kalit so'zlar: ayol, ona, ma'naviy go'zallik manbai, kuchli shaxs, shaxsiy va ruhiy xulq-atvor, Pardaxol, Oyimgul, Turdixol, Jumagul checha, Ziyoda.

ИНТЕРПРЕТАЦИЯ ЖЕНСКИХ ОБРАЗОВ В СОВРЕМЕННОЙ УЗБЕКСКОЙ ПРОЗЕ

Кабилова Зарнигор Октамовна,

*ассистент Самаркандского государственного
педагогического института*

Аннотация. В статье анализируется эстетическая, духовная и социальная интерпретация женского образа в современной узбекской прозе в контексте литературного процесса XXI века. образе героев произведения освещаются трактовки женщины как многогранной художественной модели – матери как примера терпения и стойкости, женщины самоотверженной и преданной семейным отношениям, активной личности, борющейся за равенство, справедливость и человечность в обществе. как примера терпения и стойкости,

женщины самоотверженной и преданной семейным отношениям, активной личности, борющейся за равенство, справедливость и человечность в обществе.

Ключевые слова: *женщина, мать, источник духовной красоты, сильная личность, личное и духовное поведение, Пардахол, Ойимгул, Турдихол, Джумагул чече, Зиёда.*

INTERPRETATION OF FEMALE IMAGES IN MODERN UZBEK PROSE

Kabilova Zarnigor Oktamovna,

Assistant Professor, Samarkand State Pedagogical Institute

Abstract. *The article analyzes the aesthetic, spiritual, and social interpretation of the female image in modern Uzbek prose in the context of the literary process of the 21st century. At the center of the study is the novel "The Flying Horses" by the writer Gulzhan Mardonova, which is recognized as a unique phenomenon in modern Uzbek literature. In the image of the heroes of the work, interpretations of a woman as a multifaceted artistic model – a mother with an example of patience and perseverance, a dedicated and devoted woman in family relationships, an active person fighting for equality, justice and humanity in society are highlighted.*

Keywords: *woman, mother, source of spiritual beauty, strong personality, personal and spiritual behavior, Pardakhol, Oyimgul, Turdikhol, Jumagul checha, Ziyoda.*

Hozirgi o'zbek adabiyotida xotin-qizlar obrazi adabiy jarayonning muhim tarkibiy qismidir. Xususan, ayol obrazini yangicha talqinini yaratish, talabalar va kitobxon ongida badiiy, tarixiy, zamonaviy obrazni shakllantirish, adabiy ta'lim samaradorligini oshirish, ijodiy fikrlashni rivojlantirish jarayonida muhim qadamdir. Ushbu asardagi ayol obraziga yangicha yondashuv talabalarni roman mazmunini chuqur anglashi, tadqiqotchilik qobiliyatini yuzaga chiqarish uchun xizmat qiladi.

Roman tahlili va yozuvchi mahoratini o'rganish orqali qahramon obrazini qayta jonlantirish, talabalarda tasavvurni kengaytiradi. Poetik obraz tahlili bu jarayonda etakchidir. Innovatsion yondashuvlar, ijodkor individual uslubini tahlil qilish adabiy-nazariy tushunchalarni shakllantiradi.

Ayol obrazining adabiyotda gavdalanishi bevosita u yashayotgan davr va ijtimoiy muhit bilan bog'liq ekani tadqiqotchilar tomonidan ta'kidlanadi¹. Adabiyotshunos D.B. Aliqulova ta'kidlaganidek, "adabiy jarayonda ayolning ijtimoiy hayotda tutgan o'rni, uning sehrli tuyg'ulari, murakkab ruhiy olamini tasvirlashda falsafiy-psixologik, ramziy-majoziy obrazlilik ustunlik qilmoqda"². Guljahon Mardonovanning "Ko'kka uchgan tulporlar" romani hozirgi o'zbek nasrida ayol obrazi talqinining yorqin namunasidir. Roman etnografik-ma'rifiy yo'nalishda yozilib, Qashqadaryo vohasi qishloqlarining XX asr boshlaridagi turmush tarzi, choraki asrlik bosqinchilikka qarshi kurash va xalqning milliy qadriyatlarga sodiqligi fonida dramatik qismlarni tasvirlaydi. Asarda ayniqsa Pardaxol, Oyimgul, Turdixol, Ziyoda singari ayollar obrazlari orqali o'zbek ayolining estetik idealiga xos fazilatlar va zamona musibatlarini aks ettirilgan. Roman syujetida Pardaxol obrazi ajlodlar tajribasini kelgusi avlodlarga etkazuvchi xilqat va ona mehrining naqadar yuksakligini namoyon qiluvchi qahramon sifatida ajralib turadi. U asarda kekxa avlod vakili, oilaning ulug'i sifatida gavdalanadi.

Boshqa jihatdan, Turdixol momo – oilaparvar va g'amxo'r ayol. U jiyanalari Oyimgul va Ziyodani o'z farzandlaridek ko'rib, ularning taqdiriga befarq emas. Ayniqsa, Oyimgul beva qolib (yoki yosh etim holida) qolganda Turdixol uning kelajagidan xavotir olib, uni begona oila qo'yniga topshirmaslik tarafdori bo'ladi. Romanda Turdixol momoning turmush o'rtog'i Shoyim chavandozga aytgan bir gapini bor: "Qiz jesirimizni begona qilmaylik" – ya'ni "o'z etim qizimizni begonaga bermaylik". Bu so'zlar Turdixolning mehribonligini va o'z urug'ining bolalariga qanchalik jon kuydirishini ko'rsatadi. Muallif uning tashqi qiyofasini ham mehr bilan tasvirlaydi: "*Ziyoda suqsurday qiz bo'lganmish. Ertaklardagi parilarning qo'liga suv quyguvlik – uzunchoq yuzi oppoq, ko'zlari suzilgan, qop-qora qoshli, lablari o'rtacha*

¹ Sattorova G.Yu. Bugungi hikoyalarda ayol obrazi talqini // Scientific Work. – 2020. – Avgust. № 57(08). – B. 29-32.

² Aliqulova D.B. Badiiy adabiyotda ayol obrazining tasviri // International Conference on Developments in Education, Sciences and Humanities. – Hamburg, Germany: eConference Zone, 2022. 4-5 may.

qalin, har kulganda tishlaridan oppoq munchoq yog'ilganday bo'lar ekan"[6;121-bet]. Bu tavsif Ziyodaning go'zalligini ta'riflash bilangina cheklanmay, balki uni ertaklar malikasiga qiyoslash orqali qahramonning beg'uborligi va orzu-umidlarga loyiq qiz ekanini ham bildiradi.

Ayol obrazlarining estetik-konseptual talqini (gender, ma'naviyat, tragizm, matonat) Yuqorida tahlil qilingan Pardaxol, Oyimgul, Turdixol va Ziyoda obrazlari orqali adiba Guljahon Mardonova hozirgi o'zbek ayolining turli qirralarini badiiy umumlashtirishga erishadi. Endi ushbu obrazlar talqinida namoyon bo'lgan ba'zi estetik va kontseptual jihatlarni umumiyroq ko'rib chiqamiz. Xususan, **gender masalasi, ma'naviy qadriyatlar, tragizm** va **ayol matonati** nuqtai nazaridan tahlil qilamiz.

Tragizm va fojeiy konflikt. Roman ayol qahramonlar taqdirida tragik hodisalar talaygina. Oyimgul qismati to'la fojia: u umrining bahoridayoq chor tarafdin bosim va falokatlar qurboni bo'ladi. Lekin muhim jihat shuki, bu tragizm o'quvchiga ta'sirchan etib kelishida muallif katta mahorat ko'rsatgan. Oyimgulning sut to'kilishi, ochlik girdobida qon qaqshab yig'lashi sahnasi yoki uning vafoti oldidan tush ko'rib, ajdodlar sharpasiga ergashgisi kelib qolishi kabi detallar nihoyatda poetik tarzda keltiriladi. Bu poetik tragizm o'quvchining ko'z o'ngida ulkan hayotiy dramatik manzarani gavidalantiradi.

Matonat va bardoshlilik. "Ko'kka uchgan tulporlar"dagi ayol obrazlarining barchasini birlashtirib turuvchi umumiy jihat – bu ularning matonati va hayot sinovlariga mardona dosh bera olishidir. Ayniqsa, Pardaxol va Oyimgul misolida ayol sabr-qanoatining cheksiz qudratini ko'ramiz. Pardaxol bevatan, turmushning achchiq zarbalarini eb ham, irodasini bukmagan ayol.

Matonatli ayol, kurashchi obraz – ular jamiyatdagi nohaqliklarga qarshi turuvchi yoki hayot sinovlariga mardona dosh beruvchi qahramonlardir. Istiqloq davri nasrida, xususan, tarixiy-badiiy asarlarda, milliy ozodlik harakati fonida jangchi ayollar obrazlari ham paydo bo'ldi. Guljahon Mardonovaning mazkur romanida to'g'ridan-to'g'ri qurol ko'targan ayol ko'rinmasa-da, matonat timsoli sifatida epik ruhdagi Xolbib, Oyimgiz kabi ikkinchi darajali qahramonlar tilga olinadi.

Xulosa. “Ko‘kka uchgan tulporlar” romanidagi ayol qahramonlar obrazi – hozirgi o‘zbek nasrida ayollarning o‘rni va ruhiyatini tasvirlashga yorqin misol bo‘lib xizmat qiladi. Bu obrazlar zahirida yurtimiz ayollarining kechagi tarixi, bugungi qismati va ertangi orzu-umidlari mujassam. Ulardagi matonat va sadoqat, muhabbat va fidoyilik esa kitobxon qalbidagi milliy faxr va iftixor tuyg‘ularini jo‘sh urdiradi. Bu o‘rinda kitobxon qahramon kechirayotgan voqealardan xabardorgina bo‘lib qolmaydi, ayol obrazining ruhiyatini, iztiroblarini tushunadi. Yozuvchining obraz yaratishida realistik munosabatning etakchi ekanligiga talabalarning e‘tiborini qaratish adabiy ta’lim samaradorligini oshirishda muhimdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Abdulla Qodiriy. “*O‘tkan kunlar*”. – (Ayol obrazlari tahliliga doir: Kumush, Zaynab, Xolxuvaydo qiyosiy tavsifi).
2. Aliqulova D.B. Badiiy adabiyotda ayol obrazining tasviri // International Conference on Developments in Education, Sciences and Humanities. – Hamburg, Germany: Conference Zone, 2022. 4-5 may.
3. Бобохонов М. Миллий-маънавий қадриятлар талқини //Жаҳон адабиёти, 2025. – 4. – Б.196-199.
4. Burhanova F, Xamraqulova M. Badiiy adabiyotda ayollar obrazi: ijtimoiy, shaxsiy va ruhiy holatlar talqini//Innavatsiya nashriyoti, <https://indep.uz>. 27-dekabr 2024-yil
5. D.B. Aliqulova. “*Badiiy adabiyotda ayol obrazining tasviri*”. – Xalqaro ilmiy konferensiya materiallari, Hamburg, 2022
6. Guljahon Mardonova. “*Ko‘kka uchgan tulporlar*”. – T.: Sharq, 2025. (Romandan olingan iqtiboslar sahifa va satr raqamlari bilan berildi).